

Moderne tijd

Gebruik bron 9.

De opvattingen van Fitzhugh zullen voor een abolitionist onaanvaardbaar zijn geweest, terwijl een socialist in die tijd zich kan hebben herkend in deze opvattingen.

4p **15** Verklaar het standpunt van beide groepen, telkens met een voorbeeld uit de bron.

Tussen 1897 en 1898 werd door het koloniale leger onder leiding van kolonel Van Heutsz de strafexpeditie 'Pedir' uitgevoerd in het sultanaat Atjeh (Nederlands-Indië). Hierover gaan de volgende vier gegevens:

- 1 Het doel van de Pedir-expeditie was het 'pacificeren' van Atjeh, zodat er een goederenspoorweg kon worden aangelegd.
- 2 Teukoe Oemar was een inlandse vorst die aanvankelijk meewerkte aan de overname van Atjeh door de Nederlanders. Echter, toen de gelegenheid zich voordeed, keerde hij zich met zijn leger tegen de Nederlanders.
- 3 In 1903 kreeg kolonel Van Heutsz het Grootkruis der Militaire Willemsorde, voor moed, beleid en trouw, een onderscheiding die vrijwel nooit werd toegekend.
- 4 In 1950, na het uitroepen van de onafhankelijke Republiek Indonesië, kreeg de Van Heutszboulevard in Jakarta de naam Jalan Teukoe Oemar (de Teukoe Oemarlaan).

4p **16** Leg met telkens twee van deze gegevens uit, dat er een verband bestond tussen:

- industrialisatie en Modern-Imperialisme en
- dekolonisatie en nationalisme.

Gebruik bron 10.

- 2p **17** Leg uit dat de opdracht voor dit onderzoek past in het einde van de negentiende eeuw.

Gebruik bron 10.

Uit deze bron kun je concluderen dat de emancipatie van Arnhemse arbeiders rond 1890 is begonnen.

- 4p **18** Leg uit dat deze conclusie:
- door de bron lijkt te worden bevestigd maar
 - toch niet kan worden getrokken op basis van deze bron.

Gebruik bron 11, 12, 13 en 14.

Tijdslijn

1871 De verschillende Duitse landen worden verenigd en het Duitse Keizerrijk ontstaat.

1914 De Eerste Wereldoorlog breekt uit.

1933 De nationaalsocialisten onder leiding van Adolf Hitler komen aan de macht.

1945 Einde van de Tweede Wereldoorlog; Duitsland wordt opgedeeld in vier bezettingszones.

De historische figuur Arminius is vanaf de negentiende eeuw in de Duitse geschiedenis telkens op een andere manier gebruikt.

- 8p **19** Geef per bron aan, welk verband er bestaat met een gebeurtenis uit de tijdslijn, een kenmerkend aspect van die tijd en de weergave van Arminius in de bron.

Tijdens de economische crisis van de jaren 1930 waren in Europa veel regeringen liberaal.

- 2p **20** Leg uit wat dit betekende voor het bestrijden van de gevolgen van de crisis.

Gebruik bron 15.

Een bewering:

Deze foto van arbeiders in Duitsland maakt onderdeel uit van de nazipropaganda in het bezette Nederland.

- 5p **21** Ondersteun deze bewering door uit te leggen:
- (zonder bron) dat moderne oorlogsvoering arbeidsinzet noodzakelijk maakte en
 - welk beeld de foto schetst van de arbeidsinzet en
 - voor welke twee groepen mensen in Nederland de foto is bedoeld.

Gebruik bron 15.

Stel: je doet een onderzoek naar de arbeidsinzet en je vindt deze foto, maar je besluit dat je deze foto niet kunt gebruiken.

- 2p **22** Geef een argument tegen de betrouwbaarheid en een argument tegen de representativiteit van de foto.

Gebruik bron 16.

De Verenigde Staten worden in hun reactie op de oprichting van de EEG beïnvloed door de internationale verhoudingen in die tijd.

- 2p **23** Leg dit uit.

Gebruik bron 17.

- 4p **24** Leg uit dat:

- deze reclame kenmerkend is voor de economische ontwikkeling die vanaf het einde van de jaren 1950 inzet en
- dat uit de reclame een oorzaak van de veranderende positie van de vrouw die begint aan het einde van de jaren 1950 kan worden afgeleid.

De onderstaande gegevens gaan over de popzanger Freddie Mercury (1946-1991) van de band *Queen*.

- 1 Freddie Mercury werd geboren op het Afrikaanse eiland Zanzibar (het huidige Tanzania) onder de naam Farrokh Bulsara. Zijn vader was een Indiër, aanhanger van het Parsi-geloof en in dienst van de Britse overheid.
- 2 Na de onafhankelijkheid van Zanzibar in 1963 vertrok de familie naar Engeland. In Londen bezocht hij na de middelbare school de kunstacademie. Hij studeerde af in de richting design.
- 3 Samen met een aantal vrienden formeerde hij in 1968 de popgroep *Queen*.
- 4 In 1975 maakten zij als eersten gebruik van een videocamera bij het maken van een clip van hun grootste hit *Bohemian Rhapsody*.
- 5 Begin jaren 1990 werden de geruchten dat Freddie aan aids leed steeds sterker. Op 23 november 1991 overleed hij aan de gevolgen van deze ziekte.
- 6 Eind 1999 werd door de Nederlandse radioluisteraars het nummer *Bohemian Rhapsody* gekozen tot de grootste hit van de twintigste eeuw.

- 3p **25** Kies drie gebeurtenissen uit de levensloop van Freddie Mercury en leg per gebeurtenis uit, waardoor deze bij de tweede helft van de twintigste eeuw past.

Moderne tijd

bron 9

George Fitzhugh (1806-1881) is plantage-eigenaar in het zuiden van de Verenigde Staten. In zijn boek *Cannibals All!* uit 1857 schrijft hij:

De neger-slaven van het Zuiden zijn de gelukkigste en in zekere zin de vrijste mensen van de wereld. De kinderen en de oude mensen en zwakken werken in het geheel niet en toch wordt voor hen voorzien in al de gemakken en noden van het leven. Ze genieten vrijheid, omdat ze noch door zorgen noch door arbeid worden onderdrukt. De vrouwen doen weinig zwaar werk en worden door hun meesters beschermd tegen het despotisme van hun mannen.

De negermannen en flinke jongens werken gemiddeld, bij goed weer, niet meer dan negen uur per dag. Wat ze over hebben aan tijd wordt doorgebracht in volmaakte zorgeloosheid. Bovendien hebben zij hun zondagen en vakanties.

Wij weten niet of de *vrije* arbeiders ooit slapen. Zij zijn dwazen als ze het doen; want terwijl ze slapen bedenkt de slimme en waakzame kapitalist middelen om hen te vangen en te exploiteren. De vrije arbeider moet werken of verhongeren. Hij is meer slaaf dan de neger, want hij werkt langer en harder voor minder loon dan de slaaf en heeft geen vakantie, want de zorgen des levens beginnen voor hem als de arbeid eindigt. Hij heeft geen vrijheid en geen enkel recht.

bron 10

In 1890 wordt door het parlement een enquêtecommissie ingesteld die onderzoek doet naar de verhouding tussen werkgevers en arbeiders. In een gesprek met Joseph Sprenger, textielabrikant in Arnhem wordt gezegd:

Vergadering van donderdag 28 april 1892

Verhoor van Joseph Lodewijk Anton Johan Sprenger, oud 51 jaar, lid der firma Verwaaijen en Sprenger, textielabrikant te Arnhem.

V. (=voorzitter): Op welke leeftijd neemt gij kinderen aan?

A. (=antwoord): Wanneer zij twaalf jaren oud zijn en daarvan een briefje van het stadhuis kunnen vertonen. Men wordt dan wel eens gefopt. Kaatje is twaalf jaar en Mietje elf en dan komt Mietje met Kaatje's briefje. Men kan het aan haar neus niet zien.

V. Vindt gij het nodig of wenselijk, dat het werk op zo jeugdige leeftijd begint?

A. Het is mij onverschillig, of zij twaalf of dertien jaar zijn, wanneer ik maar kindervingers heb om de kleine klosjes te winden.

V. Informeert gij, wanneer gij kinderen in dienst neemt, of zij behoorlijk school hebben gegaan?

A. Daar durf ik geen ja op te zeggen.

V. Genieten de kinderen, die bij u werkzaam zijn, nog enig onderwijs?

A. Ik geloof te mogen zeggen, neen.

V. Gij bemoeit u er niet mede?

A. Neen.

V: In hoeverre wordt aan de fabriek voorzien in geval van ziekte van het personeel?

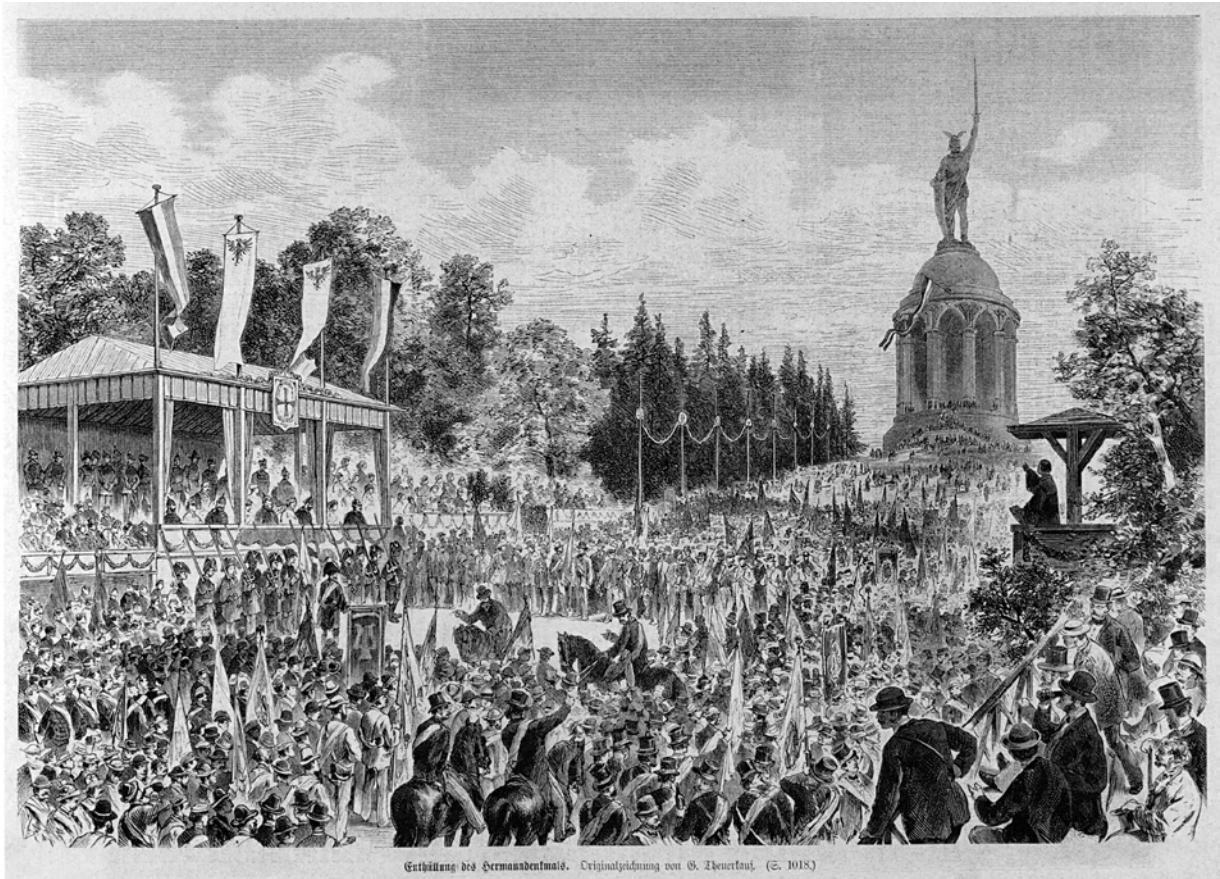
A: De werklieden hebben een onderling fonds, waartoe ieder wekelijks 5 cent bijdraagt. Wij geven wekelijks vijf gulden, en wanneer zij meer nodig hebben, kunnen zij er om vragen. In vroeger jaren heb ik zelf een verzekering willen oprichten, doch het bleek dat de werklieden de boel gaarne zelf in handen houden. Dit is ook beter, want nu controleren ze elkaar, en wanneer de kas tekortschiet, kan ik helpen.

Inleiding bij bron 11 tot en met 14

In het jaar 9 vindt in het grensgebied van het Romeinse Rijk in wat nu het Teutoburger Woud (Duitsland) heet, een veldslag plaats tussen Germaanse stammen en het Romeinse leger. De leider van de Germaanse stammen wordt door de Romeinen Arminius genoemd. De Germanen winnen de slag en de Romeinen trekken zich (tijdelijk) terug. Sinds de vijftiende eeuw wordt Arminius ook wel Hermann genoemd.

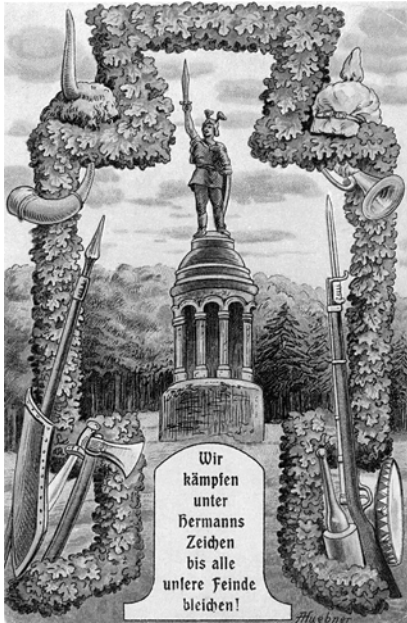
bron 11

Afbeelding van de onthulling van het Arminiusstandbeeld in 1875 in Detmold

bron 12

Een prentbriefkaart uit 1917

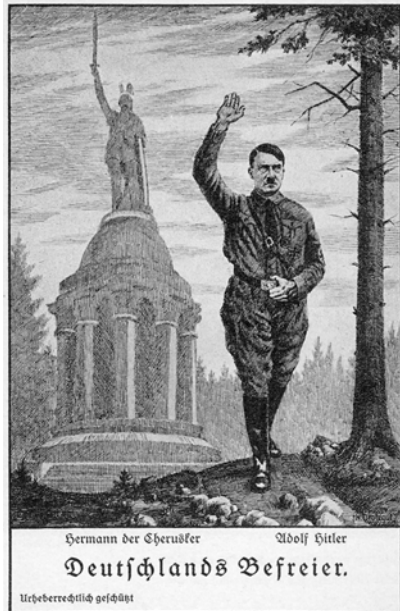

Vertaling van de tekst:

"Wij vechten onder Hermanns teken tot al onze vijanden verbleken!"

bron 13

Een prentbriefkaart uit begin jaren 1930

Vertaling van de tekst:

Hermann der Cherusker

Hermann de Cherusk (de Cherusken waren een Germaanse
stam)

Adolf Hitler

leider Duitse nazi's

Deutschlands Befreier

bevrijders van Duitsland

bron 14

In de jaren 1950 werden er bijeenkomsten gehouden bij het Hermannstandbeeld in Detmold (West-Duitsland). In een rede in 1954 zegt parlamentsvoorzitter Thomas Dehler over dit standbeeld:

Er bestaat voor ons alleen de duidelijke en taaie wil om tot eenheid en vrijheid in Duitsland te komen. (...) De tragiek van de Duitse geschiedenis is, dat het altijd weer om eenheid en vrijheid vechten moet. De historische daad van een man, wiens beeld boven onze hoofden uitsteekt, werkt tot op de dag van vandaag voort.

bron 15

In de Tweede Wereldoorlog worden Nederlandse mannen aan het werk gezet in de industrie in Duitsland. Deze arbeidsinzet is eerst vrijwillig maar later gedwongen.

Deze foto van Nederlandse arbeiders in Duitsland wordt tijdens de Duitse bezetting gepubliceerd in Nederlandse kranten en tijdschriften

Toelichting

Holländer = Hollanders (Nederlanders)

bron 16

Op 15 januari 1957 deden de Verenigde Staten een communiqué uitgaan naar aanleiding van de bekendmaking van de oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (EEG):

De houding van de Verenigde Staten tegenover de voorgestelde West-Europese gemeenschappelijke markt en vrijhandel wordt beïnvloed door twee traditionele politieke denkbeelden van de Verenigde Staten: onze voortdurende ondersteuning van bewegingen om politieke en economische kracht en samenhang te bevorderen in West-Europa binnen een zich uitbreidend Atlantisch samenwerkingsverband en onze langdurige inzet voor de vooruitgang van vrijere niet-discriminerende multilaterale handel.

bron 17

Een advertentie uit de jaren 1950-1960

**De gehele was in 1 uur
schoon en
droog**

met de **AEG** wasmachine en centrifuge!

Zonder moeite, zonder „wasdag-handen“, zonder wasdaghumour, zonder droogproblemen. Uw wasgoed 3 à 4 minuten in de wasmachine - kraakhelder! 5 Minuten in de centrifuge - winddroog! 's-Middags ligt alles gestreken in de kast!

DIT IS DE AEG WASMACHINE!
met de roestvrij stalen kulp met wringer, wastang en wasnet... f 388,-
zonder wringer f 330,-
met verwarmings-element en met wringer... f 448,-

DIT IS DE AEG CENTRIFUGE!
Vierkant model, dubbelwandig, vol-automatische rem.
De ideale combinatie met de vierkante AEG wasmachine... f 325,-

DIT IS DE AEG „JUNIOR“ WASMACHINE!
Ook met de roestvrij stalen kulp met wastang en wasnet lader model wringer past op deze machine... f 258,-

DIT IS DE AEG „JUNIOR“ CENTRIFUGE!
Enkelwandig, met doorsichtig plastic deksel, vol-automatische rem... f 258,-

Een AEG gaat langer mee!

Zo heet een interessante, rijk geïllustreerde folder die zo juist verschijnen is. Wat daarin beschreven staat gaat ook U aan! Lees die folder. U krijgt 'm onmiddellijk thuisgestuurd GRATIS! - als U deze bon invult en opzendt.

BON STUUR MIJ UW GRATIS FOLDER Een „gelukkig huwelijk“ ook op wasdag!

Uitknippen en in open enveloppe met 2 cts postzegel sturen aan:
N.V. Electrische Maatschappij AEG
afd. WSM
Frederiksplein 26 - Amsterdam C.

Tekst in het affiche (gedeeltelijk):

De gehele was in 1 uur schoon en droog met de AEG wasmachine en centrifuge!

Een AEG gaat langer mee!

Zonder moeite, zonder 'wasdag-handen', zonder wasdaghumour, zonder

droogproblemen. Uw wasgoed 3 à 4 minuten in de wasmachine- kraakhelder!

5 minuten in de centrifuge: winddroog! 's Middags ligt alles gestreken in de kast.

Een 'gelukkig huwelijk' ook op wasdag.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.